
ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

*Мартинова Катерина Миколаївна,
студентка 5-го курсу юридичного факультету у
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна*

Основний Закон України закріплює положення щодо забезпечення державою прав і свобод людини та їх гарантій (ст. 5), а також щодо можливості судового захисту прав та свобод людини та громадянина (ст. 55).[1] Ці положення забезпечують право фізичних осіб на відшкодування моральної шкоди.

Інститут компенсації моральної шкоди є новим для української юридичної системи, для суспільства, ментальності. На сьогодні законодавча база цього інституту складається з: Конституції України; Цивільного кодексу України; Кодексу законів України про працю; законів України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р., «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р., «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р., «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. З тематики дослідження існує також судова практика, зокрема: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31 березня 1995 р. «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди»; Методичні рекомендації «Відшкодування моральної шкоди»: Лист Міністерства юстиції України від 13 травня 2004 р. № 35-13/797.

Проте, не дивлячи на наявне правове регулювання, проблемними залишаються питання щодо визначення розміру моральної шкоди та порядку її відшкодування. У нашому дослідженні пропонуємо розглянути питання визначення розміру моральної шкоди, що підлягає відшкодуванню порушником.

Норми Книги першої ЦК України містять положення, завдяки яким особа може захистити особисті немайнові права: право на захист свого цивільного права, на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства та право на їх самозахист, на звернення за захистом до суду, називає серед способів захисту цивільних прав та інтересів судом відшкодування моральної (немайнової) шкоди.[2, с.55]

Частина 2 статті 23 ЦК України зазначає, що моральна шкода полягає у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі та гідності фізичної особи.[3]

ЦК України також передбачено, що розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності та справедливості.

Пункт 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31 березня 1995 р. «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» зазначає, що суд визначає розмір відшкодування моральної шкоди зокрема

виходячи з: стану здоров'я потерпілого, тяжкості вимушених змін у його життєвих і виробничих стосунках, ступеня зниження престижу, ділової репутації, часу та зусиль, необхідних для відновлення попереднього стану. При цьому суд має виходити із засад розумності, виваженості та справедливості.[4]

Але таке визначення розміру моральної шкоди не відповідає досить часто справжнім втратам понесеним, порушенням прав та законних інтересів фізичної особи, оскільки кожна людина по різному реагує на втрату чи пошкодження. Суд, вирішуючи питання розміру виражає власне суб'єктивне ставлення щодо цього питання. У такій ситуації, зокрема Є. Солодко зазначає, що «...при будь-якій формі відшкодування компенсація моральної шкоди буде часткова, так як точно визначити ступінь завданої моральної шкоди і відповідно розміру його відшкодування неможливо».[5, с. 43]

Деякі юристи-практики зазначають, що при оцінці розміру відшкодування моральної шкоди необхідно враховувати розмір матеріальної шкоди, яку зазнав потерпілий. Але у ст. 23 ЦК України встановлено, що моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з його розміром.[6, с. 90]

Не дивлячись на значне законодавче урегулювання визначення розміру моральної шкоди, не має серед науковців єдиної точки зору щодо цього питання. І досі вирішення проблеми відшкодування моральної шкоди покладається на суб'єктивну оцінку суддів, що не дає змогу для повного відшкодування моральної шкоди, яку понесла постраждала особа. На нашу думку, необхідно внести зміни до чинних законодавчих актів для більш чіткого і повного визначення розміру моральної шкоди судами. Оскільки при цьому необхідно враховувати не лише підстави призначення моральної шкоди, які мали місце, але й обставини, які впливатимуть на збільшення чи зменшення розміру відшкодування (тяжкість правопорушення та наслідків для потерпілої особи, вік потерпілого, особливості його стану здоров'я та деякі інші фактори). Саме відсутністю такого чіткого закріплення, у судовій практиці спутано матеріальну і моральну шкоду та порядок їх відшкодування.

Використана література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254 к/96-ВР, остання редакція від 30.09.2009// Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 - 1996 р., № 30, Ст. 141;
2. Федюк Л. Взаємозв'язки особистих немайнових прав у цивільному праві України // Право України. – 2008. - № 2. – С. 53-57;
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року N 435-IV, остання редакція від 10.02.2010 // Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003. – № 40. – Ст. 356. ;
4. Постанова Пленуму Верховного Суду «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» України № 4 від 31 березня 1995 р.// ?;
5. Солодко Е. Моральный вред. Понятие и порядок возмещения // Бизнес. – 1994. - № 8;
6. Багірова І. Застосування судами законодавства України щодо відшкодування моральної шкоди: проблемні питання // Право України. – 2006. - № 5. – С. 89-92.